

NAJÍT ZPŮSOB JASNÉHO VYJÁDŘENÍ NESOUHLASU

Mons. Václav Malý (*1950)

Dne 25. listopadu 1989 stál katolický kněz a disident Václav Malý za mikrofonem na tribuně na pražské Letenské pláni. Komunismus už několik dní hroutil a Malý měl před sebou nebo spíš „pod sebou“ půlmiliónový dav, který vyžadoval ukončení režimu. K mikrofonu se tehdy dostavili příslušníci Veřejné bezpečnosti – jejíž pohotovostní jednotky jen o pár dní dřív brutálně rozháněly demonstranty v centru Prahy – a projevíli jistou lítost. Pater Malý následně vyzval shromážděné, aby se spolu s ním pomodlili Otčenáš. Byl to pozoruhodný moment: v ČSSR dosud panovala oficiální ideologie marxismu-leninismu, které sice téměř nikdo nevěřil, avšak rozhodně se nedalo předvídat, jak lidé po desítkách let vnucovaného ateismu přijmou křesťanskou modlitbu.

„Nebyl jsem si přirozeně jistý a vnitřně jsem váhal. Nakonec, když jsem uvedl ty příslušníky policejních sil, kteří se přišli omluvit, tak jsem si řekl: ‚Risknu to.‘ A nedělal jsem si iluze, protože většina těch shromážděných lidí ani Otčenáš neuměla, jak se ukázalo. Nicméně dojemné bylo, že ti lidé alespoň otevírali ústa,“ vzpomínal Malý po více než dvaceti letech. *„Byl to risk, který se mi ale vydařil. Tenkrát to bylo překvapení pro mnohé. Myslím, že to byl nejlepší způsob, jak ukázat, že svoboda nám spadla do klína a že je to především velký Boží dar. Že to není zásluha jednotlivců ani nějakých hnutí, ale že to je souhra mnohých okolností a já jsem v tom viděl Boží vedení. Tak se na to dodneška dívám, aniž to nějak mystifikuji nebo spiritualizuji. Zarazily mě ale námitky od lidí, od kterých bych to nečekal. Přeci jenom těch čtyřicet let útlaku zanechalo stopy i na těchto lidech, takové to opatrnickví. Některým se zdálo, že to bylo příliš.“*

Václav Malý se narodil 21. září 1950 v Praze, v křesťanské rodině. Vyrůstal v době tvrdého totalitního režimu, všudypřítomných obav či strachu a mimo jiné také monstrprocesů s katolíky. U Malých se však i s dětmi mluvilo otevřeně: *„My jsme nebyli vychováváni tak, že by doma kladli rodiče prst na ústa, s tím, že to a to se nesmí říkat. Naprosto otevřeně jsme s rodiči mluvili o tom, co se u nás děje. Samozřejmě, že když jsem přišel do školy, tak jsem hned nevytruboval všechno, co jsem slyšel. Ale chodili k nám také lidé, kteří byli propuštěni z vězení, takže od začátku mi bylo jasné, v jakém systému žijeme.“* Václav Malý díky rodičům také věděl, že i v komunistickém režimu lze žít tak, aby si člověk zachoval tvář a

rovnou páteř, že „když jsem o něčem přesvědčen, tak to stojí někdy nějakou ránu nebo oběť. Tohle jsem si odnesl potom do dalšího života.“

V 60. letech vystudoval Václav Malý gymnázium v Praze Na Zatlance. Krátce po sovětské okupaci Československa se rozhodl, že se stane knězem. Roku 1969, v počínající normalizaci, nastoupil na Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Litoměřicích: „Mé rozhodnutí ke kněžství bylo ovlivněno částečně i politickou nebo společenskou atmosférou, protože jsem pozoroval, jak se lidé zjara 1969 začínají zase pitvořit, jak začínají žít život dvojí tváře, začínají se bát. [Okupace přišla po krátké liberalizaci československých poměrů v roce.] Tak jsem si řekl, že to není přeci možné, aby člověk stále měnil své postoje podle vnějších okolností. Buďto jsem o něčem přesvědčen a držím to, anebo tedy měním své názory podle toho, kam kráčí většina. A protože jsem byl vychován ve víře a věřil jsem, tak jsem uvažoval následujícím způsobem: ‚Ano, chci být knězem, abych lidi povzbuzoval k tomu, že stojí za to stát na pevném duchovním základě.‘ A pro mě to bylo evangelium. O to jsem se chtěl dělit s těmi druhými a zároveň jim také ukazovat cestu.“ Studia dokončil Václav Malý v roce 1976, ale protože kritizoval církevní kolaborantskou organizaci Pacem in Terris, hrozilo, že nebude vysvěcen na kněze. Stal se jím díky zásahu kardinála Františka Tomáška a poté směl působit jako kaplan ve Vlašimi a v Plzni.

Když bylo v lednu 1977 zveřejněno Prohlášení Charty 77 a začala dehonestáční kampaň proti disentu, usoudil pater Malý, že se s argumentací chartistů ztotožňuje, a že by tedy měl dokument podepsat, což záhy učinil: „Přijal jsem tehdy jako veliké osvobození, že vznikla Charta 77, protože to byl pro mě takový podnět, jak najít způsob jasného vyjádření nesouhlasu s tehdejšími systémem. Já jsem si přirozeně nebral servítky ani při promluvách, ale neměl jsem přímo politické promluvy – přirozeně reagovaly také na atmosféru té doby, ale vždycky vycházely z evangelia. Když vznikla Charta, pomohlo mi to vyjádřit svoji občanskou zodpovědnost.“ V Československu nesměl kněz veřejně působit, pokud neměl takzvaný státní souhlas, administrativní povolení, které se stalo jedním z nástrojů, jimiž režimní aparát perzekvoval církev. Bylo velmi pravděpodobné, že pokud Václav Malý Chartu 77 podepíše, o státní souhlas přijde. Proto ho signatáři a disidentští přátelé od podpisu spíš odrazovali: „Nikdo mě k tomu nepřemlouval, bylo to skutečně mé rozhodnutí. Ivan Medek [muzikolog, novinář a disident] a profesor Ladislav Hejdránek [filozof a disident], se kterým jsem byl později hodně ve styku, chodil jsem k němu na filozofické semináře, mi naopak říkali, jestli si uvědomuji, že mě to bude stát státní souhlas a že to bude mít další důsledky. Já jsem říkal: ‚Ano, uvědomuji si to, a i když knězem zůstávám a chci knězem zůstat, jsem zároveň občanem a v tomto smyslu jsem rozhodnut podepsat.‘“

Koncem roku 1978 byl pater Malý o státní souhlas skutečně za trest připraven, v lednu 1979 začal pracovat jako zeměměřič figurant.

Ve stejném roce se začal angažovat ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), který poskytoval pomoc politickým vězňům a jejich rodinám, a především monitoroval případy politicky motivované justiční svévole, o nichž informoval demokratický svět. Kvůli práci ve VONSu byl pater Malý zatčen, vyšetřován (pro podezření z „*podvracení republiky*“) a držen sedm měsíců ve vazbě: *„Bylo to nepříjemné, protože jsem tam seděl s vrahy. Například si pamatuji jednoho chlapce, kterému bylo okolo dvaceti let a který uříznuhl hlavu nějaké účetní. Byla to matka dvou dětí a toho vraha potom popravili. Seděl jsem tam také s vrahem, který zabil svou matku pěti ranami sekerou do hlavy. Takže to byl opravdu záhul. V té malé místnosti, kde člověk musel i intimní tělesné potřeby činit před tváří druhého, to rozhodně nebylo příjemné. Tam jsem měl i strach. S každým jsem vyšel, ale byl to jistě takový psychický nátlak. Ale také jsem si tam ověřil, že člověk neví, co vydrží, a že může svoji výdrž posílit.“* Jak Václav Malý zdůrazňuje, pobyt ve vazební cele v něm posílil také víru: *„Vězení mi pomohlo znovu si uvědomit, co to znamená věřit bez jakýchkoli vnějších opor, protože tam jsem nemohl sloužit bohoslužbu, číst Písmo, nemohl jsem se opřít o víru někoho jiného, takže jsem ze sebe musel vydat to nejlepší a nějak z toho žít. Těch sedm měsíců, a to se vůbec nestylizuji do nějakého hrdinství, pokládám za veliký dar, pokud jde o duchovní zranění.“*

Po propuštění z věznice nesměl pater Malý nadále vykonávat kněžskou službu, na živobytí si vydělával prací v kotelnách pražských hotelů. Jako kněz působil tajně: navštěvoval věřící, sloužil mše. Podílel se rovněž na vydávání katolických samizdatových publikací a pomáhal disidentům z venkova a z malých měst, kteří se nemohli opírat o větší opoziční společenství. V režimu, kde se skoro každý bál tajné policie, nebylo těžké diskreditovat slušného člověka šířením fám, že je konfidentem Státní bezpečnosti. I to Malý zažil: *„Nejvíce mě bolelo, že se o mě rozšířilo, kvůli jednomu knězi, že spolupracuji s StB. A uvěřil tomu i kardinál Tomášek a mnozí v církvi a já jsem byl jako psanec. V době, kdy jsem byl intenzivně vyslýchán a šikanován, tak část kněží i věřících uvěřila, že jsem agent. To byl tedy asi nejhorší okamžik mého života a nemohl jsem se v podstatě bránit. První, kdo řekli, že je to nesmysl, byli Ivan Medek a Zdeněk Bonaventura Bouše [významný kněz, františkán, chartista].“* Od ledna 1981 do ledna následujícího roku byl Václav Malý mluvčím Charty 77. Žil pod stálým policejním dohledem, byl pravidelně špiclován, vyslýchán a zatýkán, ale nenechal se zastrašit, spíš své působení stupňoval – od roku 1988 byl také členem Československého helsinského výboru.

V listopadových dnech roku 1989 se Václav Malý stal mluvčím Občanského fóra (sdružení disidentů, studentů a zástupců dalších společenských skupin), jehož vedení vyjednávalo se špičkami KSČ. Moderoval všemožná setkání a kromě již zmíněné slavné modlitby se také

na Letenské pláni v jednu chvíli řečnický obrátil k nepřítomnému prezidentovi republiky, dlouholetému hlavnímu normalizátorovi a generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ Gustávu Husákovi, když prohlásil: „*Podívej se Gusto, jak je tady husto!*“ Jelikož československý převrat byl „*sametový*“, vzbudil výrok značnou nevoli uvnitř Občanského fóra a pater Malý se rozhodl, že už nebude veřejně vystupovat.

V roce 1990 se vrátil k veřejné duchovní činnosti v pražské farnosti sv. Gabriela, později pokračoval u sv. Antonína. Roku 1996 se stal kanovníkem pražské metropolitní kapituly a téhož roku byl povolán i na biskupský stolec jako světící biskup pražský. Svěcení přijal v lednu 1997 a jako své biskupské motto si zvolil slova „*pokora a pravda*“. I jako biskup se Václav Malý angažoval ve prospěch politických vězňů a jejich rodin, tentokrát už ne v Československu, ale například v Bělorusku, na Kubě, v Číně. V roce 1998 mu byl udělen Řád Tomáše Garrigua Masaryka III. třídy.

Autor textu Adam Drda